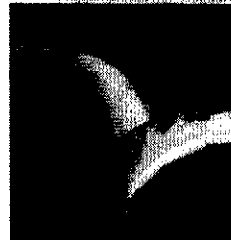
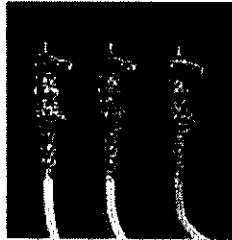

INSTITUTE
FOR
JEWISH
CONTINUITY

OPPORTUNITIES FOR LIFE-LONG LEARNING

7504 SEVEN MILE LANE · BALTIMORE, MD 21208

410-415-3755 · INFO@GOIJC.ORG · WWW.GOIJC.ORG

Ethics & Ethos: Timeless Lessons from the Weekly Parsha

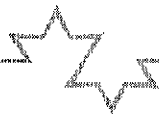
Balak: Hearing the Message

Rabbi Shmuel Silber

June 19, 2013

***Dedicated in memory of Mrs. Esther Schwimmer (Esther bas Aviezri z'l)
on the occasion of her yahrzeit.***

Please note that this will be the last class for this session.

THIS COURSE IS DEDICATED IN MEMORY OF:

אסתר חנה ז'ל בת צבי ופרומה עלקא פייגא בת מאיר ופשא לאה ז'ל נח בן אברהם ופייגא ז'ל
MAY THEIR SOULS BE BOUND IN THE EVERLASTING BOND OF LIFE תהא נשמתם צרוורות בצרור החיים

1. במדבר פרק כב

כא וַיָּקָם בַּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת־אֲתָנּוֹ וַיִּלְךָ עִם־שְׂרֵי מוֹאָב: כב וַיַּחֲרֹאֲף אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְיַצֵּב מִלְאָךְ יְהוָה בַּדֶּרֶךְ לְשַׁטֵּן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל־אֲתָנּוֹ וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ:

Verse 21: Bil'am arose in the morning, saddled his donkey, and went with the Moavite dignitaries. **Verse 22:** G-d showed anger because he went, and an angel of Ad-noy placed himself in the way to thwart him, as he was riding on his donkey accompanied by his two attendants.

2. במדבר פרק כב

כג וַתֵּרָא הָאֲתָוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בַּדֶּרֶךְ וַחֲרָבּוֹ שְׁלֹפָפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט אֶת־הָאֲתָוֹן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה וַיִּךְ בַּלְעָם אֶת־הָאֲתָוֹן לְהַטֹּתָהּ הַדֶּרֶךְ: כד וַיַּעֲמֵל מִלְאָךְ יְהוָה בְּמַשְׁעוֹל הַכֹּרְמִים גָּדֵר מִזֶּה וּגְדֵר מִזֶּה: כה וַתֵּרָא הָאֲתָוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְתֹּץ אֶת־רִגְלָהּ בַּלְעָם אֶל־הַקִּיר וַיֹּסֵף לְהַכְתֶּהּ: כו וַיֹּסֵף מִלְאָךְ־יְהוָה עֲבוֹר וַיַּעֲמֵל בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ לְנִטּוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל: כז וַתֵּרָא הָאֲתָוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בַּלְעָם וַיַּחֲרֹאֲף בַּלְעָם וַיִּךְ אֶת־הָאֲתָוֹן בַּמַּקֵּל:

Verse 23: The donkey saw the angel of Ad-noy standing in the way with his sword drawn in his hand; the donkey turned aside from the way and went into the field; Bil'am struck the donkey to get it back on the way. **Verse 24:** But the angel of Ad-noy stood in a narrow path of the vineyards with a barrier at either side. **Verse 25:** When the donkey saw the angel of Ad-noy, she was pressed against the wall and pressed Bil'am's foot against the wall; and he struck her even more. **Verse 26:** Ad-noy's angel passed further ahead and stood in a narrow place, where there was no room to turn [either] to the right or to the left. **Verse 27:** When the donkey saw the angel of Ad-noy, it crouched beneath Bil'am; Bil'am became angry and beat the donkey with the stick.

3. במדבר פרק כב

כח וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאֲתָוֹן וַתֹּאמֶר לְבַלְעָם מַה־עָשִׂיתִי לָךְ כִּי הִכִּיתָנִי זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלַיִם: כט וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְאֲתָוֹן כִּי הִתְעַלְלַת בִּי לוֹ יִשְׁחָרֵב בְּיָדֵי כִּי עַתָּה הִרְגַתִּיךְ: ל וַתֹּאמֶר הָאֲתָוֹן אֶל־בַּלְעָם הֲלוֹא אֲנֹכִי אֲתָנֶךָ אֲשֶׁר־רֹכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדֶךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הֲהִסְכַּן הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה וַיֹּאמֶר לָא: לא וַיַּגֵּל יְהוָה אֶת־עֵינָיו בַּלְעָם וַיֵּרָא אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בַּדֶּרֶךְ וַחֲרָבּוֹ שְׁלֹפָפָה בְּיָדוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְאַפָּיו:

Verse 28: Ad-noy opened the mouth of the donkey, and she said to Bil'am: "What have I done to you, that you have hit me these three times"? **Verse 29:** Bil'am said to the donkey: "Because you have ridiculed me; would that I had a sword in my hand, I would kill you now." **Verse 30:** The donkey replied to Bil'am: "Am I not the very same donkey that you have been riding on all your life until this very day? Was it ever my habit to do this to you"? And he said: "No." **Verse 31:** Ad-noy then enabled Bil'am to see, and he observed the angel of Ad-noy standing in the way with his sword drawn in his hand. He bowed his head and prostrated himself on his face.

Approach #14. משך חכמה במדבר פרק כב

הקדמונים נתפלאו על נס פתיחת פי האתון, מה תועליות היה בנס גדול כזה שנראה רק לעיני שרי בלק ... והנראה, כי מה שחש השי"ת שלא יקלל בלעם – האם עקימת שפתיו הוה מעשה, אם הוא יתברך יברך, מה לנו כי יקלל? והתירוץ האמיתי לדעתי, כי רצה השם להטיל אימתם של ישראל על

כל מלכי הגויים, אשר לא יבואו לעורר קרב ברבבות אלפי ישראל. לכן בבלעם שהוא היה נכבד בכל הגויים ומלכותם, והיו שואלים פיו, ואחרי עצתו לא שינו, אם איש כמוהו יחזה נשגבות ממעלתם של ישראל, הלא לא יקום רוח באיש, ויהממו כל הגויים מפחדם ושאתם ... ולכן חשש השם פן יאמרו העמים כי בני ישראל שיחדו מכספם הון רב לבלעם כי יאמר עליהם חזיונות כאלה למען יפחדו מהם כל הגויים ... לכן הראה השי"ת פליאה עצומה ענין האתון לפני כל שרי בלק רבים ונכבדים מאוד, ענין יוצא מגבול הטבעי, להראות כי השם או מלאך השם מדבר עם פיו, ומה שהוא אומר הוא אומר בדבר השי"ת, ויביא מזה תועליות הנרצה כמו שבארנו, והבן....

Rabbi Meir Simcha of Dvinsk (1843-1926) was a rabbi and prominent leader of Orthodox Judaism in Eastern Europe in the early 20th century. He was a kohen, and is therefore often referred to as *Meir Simcha ha-Kohen* ("Meir Simcha the Kohen"). He is known for his writings on the Mishneh Torah, titled *Ohr Somayach*, and his novellae on the Torah, titled *Meshech Chochma*.

Approach #2

5. אבן עזרא במדבר פרק כב פסוק כח

.... והסוד – כי החלק (זהו האדם שהוא חלק מהבריאה) לא ישנה החלק, רק גזירת הכל (ה' שהוא כל העולם) תשנה גזירת החלק. ולא אוכל לגלות זה הסוד כי עמוק הוא. והישר – כי האתון דברה.

R. ABRAHAM IBN EZRA - R. Abraham ben Meir ibn Ezra was born in Islamic Spain, in Tudela (1089), and he died circa 1164 (apparently in London).

6. משנה מסכת אבות פרק ה משנה ו

עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן פי הארץ ופי הבאר ופי האתון והקשת והמן והמטה והשמיר והכתב והמכתב והלוחות ויש אומרים אף המזיקין וקבורתו של משה ואילו של אברהם אבינו ויש אומרים אף צבת בצבת עשויה:

7. יחל ישראל (עמוד צ"ח)

פי האתון – מלמד אותנו, שכל כוחו של האדם וכל כישורונותיו ניתנו לו במתנה, וברצון ה' – ורק ברצונו – יכולים להתרחש דברים. לפיכך, כאשר מעשיו של אדם הם נגד רצון הבורא – לא יצלח בידו מאומה. הראיה – בלעם הולך לקלל את ישראל, בהסתמכו על כח הדיבור שלו, כח שכבר הוכיח את עצמו פעמים רבות בעבר. כמו שאמר לו בלק (במדבר כ"ב ו'): "לכה נא, ארה לי את העם הזה... כי ידעתי את אשר תברך מברך, ואת אשר תאר יואר".

בלעם האמין שבכח דיבורו הוא כל יכול, שהרי מילה שלו היתה מכריעה גורלות של עמים, מחוללת נפלאות. הוא גם בטוח ברוב גאותו, שיצליח ל"שכנע" את ה' לקלל אף את ישראל. רצה הקב"ה להוכיח לו: 'אתה מתפאר? מי שם פה לאדם או מי ישום אלם?... הלא אנכי ה'!' (שמות ד' י"א). אתה ופיך בידי. ברצוני יצליחו מעשיך, וברצוני יכשלו – לא בידך היכולת, בלעם. כדי שלא תתגאה, הרי לך הוכחה (במדבר כ"ב כ"ז): "ויפתח ה' את פי האתון". פי בלעם כמוהו כפי האתון. ברצות ה', גם אתון יכולה לדבר, וברצותו – גם בעל דברים כבלעם, ייאלץ לברך את ישראל במקום לקללם. כל כישוריו ישרתו את רצון הבורא, ויפעלו כנגד רצון מפעילם.

8. אורות התשובה (מבוא דף נז - הרב יעקב פילבר)

בחירתו החפשית של האדם מאפשרת לו לכווין את הרצון גם לאפיקים שאינם תואמים את רצון הבורא. אי התאמה זו היא הנקראת "חטא", עיקר החסרון של החטא הוא שהחוטא מנתק את עצמו מההרמוניא הכללית השוררת בכלל הבריאה, שהרי שאר כל היצורים פועלים רק על פי רצונו יתברך. וכך מתאר רבינו¹⁸ את הניתוק של החטא: "בהעתק הרצון הפרטי, בהשתקעותו בקטנות והפרטיות של השביה שהוא אסור בה, הרי הוא מנתק את רצונו ממקור החיים שלו ומביא בזה אפסיות, חלישות כח וחשיכה על מהותו היותר פנימית של עצמיותו, שהוא רצונו שהוא כבודו".

9. במדבר פרק כב

(יב) ויאמר אלהים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם כי ברוך הוא:

God said to Balaam, "You shall not go with them! You shall not curse the people because they are blessed."

10. רמב"ן במדבר פרק כב פסוק כג

וטעם הנס הזה, להראות לבלעם מי שם פה לאדם או מי ישום אלם, להודיעו כי השם פותח פי הנאלמים, וכל שכן שיאלם ברצונו פי המדברים, גם ישים בפיהם דברים לדבר כרצונו כי הכל בידו ..

RAMBAN - Rabbi Moses ben Nachman (Ramban, Nachmanides) was born in Gerona, Spain in 1194, and died in Israel, 1270.

Approach #3

11. רבינו בחיי במדבר פרק כב פסוק כח

(כח) ויפתח ה' את פי האתון. ע"ד הפשט דבור האתון נס גדול וחוקן מדרך הטבע והיה זה לכבוד ישראל, כי הקב"ה הפליא לעשות ורצה לשנות סדרי בראשית בדבור הבהמה לומר שאפילו הבהמה תכיר ותדע שאין השליחות הזה ראוי להעשות, והנה זה כאדם שאומר להרים שיכסוהו ולגבעות שיפלו עליו, ואין צריך לומר המין האנושי שהוא משכיל, כי אפילו הבהמה שאין לה שכל תשכיל שאין ראוי להסכים בקללת עם כי ברוך הוא.

12. דברי אגדה (הרב י.ש. אלישיב זצוק"ל)

אוי לנו מיום התוכחה

ויפתח די את פי האתון (במדבר כב, כח)

"אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה בלעם חכם של העובדי כוכבים לא יכול לעמוד בתוכחתה של אתונו, הה"ד 'ההסכן הסכנתי לעשות לך כה ויאמר לא'... לכשיבא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא, שנאמר 'אוכיחך ואערכה לעיניך', על אחת כמה וכמה".

(A)

Ⓔ נתבונן כמהלך הדברים עד שפתחה האתון את פיה. מתחילה "ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה", ואח"כ "ותרבץ תחת בלעם", ואח"כ "ותלחץ רגל בלעם אל הקיר".

Ⓕ בלעם רואה איך שנטתה האתון מן הדרך, ולא שם לב. הוא מרגיש איך שהאתון נלחצת אל הקיר - והוא נוסע הלאה. ואף כשנפלה בדרך, הוא מוסיף להכותה. ורק כאשר האתון פותחת את פיה, אז רואה כי הצדק אתה, וכאשר הוכיחתו ההסכן הסכנתי וגו' - "ויאמר לא".

Ⓖ כן אותו הרבר הלא קורה עם האדם! הוא רואה שמעוררים אותו - מתחילה "ותט מן הדרך" וכו', אבל כל זה לשוא, הוא נוסע הלאה!
אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה!

13. ספורנו במדבר פרק כב פסוק כח

(כח) ויפתח ה' את פי האתון. נתן בה כח לדבר כענין ה' שפתי תפתח (תהלים נא, יז). וכל זה היה כדי שיתעורר בלעם לשוב בתשובה בזכרו כי מה' מענה לשון גם לבלתי מוכן כל שכן שיוכל להסירו מן המוכן כרצונו וכל זה כדי שלא יאבד איש כמוהו: